

35 590 **Tijdelijke regels omtrent verkiezingen in verband met covid-19 (Tijdelijke wet verkiezingen covid-19)**

nr. **Inbreng verslag van een schriftelijk overleg**

Binnen de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken hebben de onderstaande fracties enkele vragen en opmerkingen over de brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 29 oktober 2021 inzake het bij de Kamer voorgehangen Ontwerpbesluit tot verlenging van de werkingsduur van de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 (Kamerstuk 35 590, nr. 28).

De op 17 november 2021 toegezonden vragen en opmerkingen zijn met de door de minister bij brief van ... toegezonden antwoorden hieronder afgedrukt.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Bosma

De griffier van de commissie,
De Vos

Inhoudsopgave

I	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	
	Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de GL-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de FvD-fractie	3
	Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie	4
II	Antwoord/ reactie van de minister	5

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voornemen om de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 (Twv) te verlengen tot 1 juli 2022. Het komt deze leden voor dat het verstandig is om de wet te verlengen, gelet op de onzekere tijd wat corona betreft. Een en ander met het oog op de te nemen maatregelen en de voorbereidingstijd die gemeenten nodig hebben. Aan het slot van de toelichting spreekt de minister het voornemen uit om de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 na de gemeenteraadsverkiezingen “zo spoedig mogelijk” te laten vervallen, zodra de epidemiologische omstandigheden dat toelaten en dus zo mogelijk ruim vóór 1 juli 2022. Aan de ene kant is de wens deze wet zo spoedig mogelijk te willen laten vervallen te begrijpen, maar aan de andere kant is het onzeker hoe het met corona zal gaan en of er nog beperkende maatregelen nodig zullen zijn. Zij vragen de minister daar op in te gaan.

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie de minister om toe te lichten of de mogelijkheden in de Twv voldoende zijn om in de huidige pandemische situatie de verkiezingen veilig te laten verlopen. Indien toch meer maatregelen nodig zijn, hoe ziet de minister het wetgevingstraject dan voor zich?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het voornemen tot het verlengen van de tijdelijke maatregelen in verband met corona rondom de verkiezingen en hebben hierover nog enkele vragen. Deze leden hebben begrip voor het voornemen de maatregelen te verlengen gezien de coronapandemie, die nog altijd veel mensen treft. Zij vragen wel naar de concrete maatregelen die voortvloeien uit de tijdelijke wet die ingezet worden tijdens de aankomende gemeenteraadsverkiezingen. Zo hebben zij begrepen dat briefstemmen bij de aankomende gemeenteraadsverkiezingen niet mogelijk zal zijn. Klopt dit? Gezien de nadelen die aan het briefstemmen kleven steunen zij dit besluit. Tegelijkertijd voorzag het briefstemmen in een behoefte voor mensen die niet naar een stemlokaal durfden of wilden in verband met de pandemie.

De leden van de SP-fractie constateren ook dat gemeenten niet meer stembureaus hebben ingericht op de belangrijkste verkiezingsdag zelf, ondanks de aangenomen motie Van Raak (Kamerstuk 35 590, nr. 15). Ook zijn er veel gemeenten die geen gebruik hebben gemaakt van alternatieve mogelijkheden als mobiele stembureaus, stemmen in tenten en drive-through stembureaus. Twaalf procent van de niet-stemmers gaf in een peiling van onderzoeksbureau Ipsos aan niet te hebben gestemd vanwege corona. Dat aantal is te hoog vinden deze leden. Is de minister bereid een minimumnorm op te leggen voor het aantal stembureaus per gemeente, waarbij er bijvoorbeeld een afstandscriterium en/of inwonersnorm wordt gehanteerd? Kunnen gemeenten stemmen aan huis mogelijk maken, waarbij stembureauleden bij mensen langs gaan? Is er een mogelijkheid tijdens de gemeenteraadsverkiezingen, anders dan een machtiging, voor mensen die niet naar een stembureau willen of durven, om zelf te kunnen stemmen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de GL-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van het verlengingsbesluit. Deze leden hebben, gelet op de epidemiologische situatie, alle begrip voor het verlengingsbesluit. Zij hebben nog wel enkele vragen die zij graag aan de minister willen voorleggen.

Allereerst vragen de leden van de GroenLinks-fractie hoe de minister er, in overleg met gemeenten, voor gaat zorgen dat ook bij de komende gemeenteraadsverkiezingen het aantal stembureaus op peil blijft? Nu de verkiezingen waarschijnlijk weer over drie dagen verspreid zullen worden gaat dit extra geld kosten. Worden gemeenten hiervoor voldoende gecompenseerd, zo vragen deze leden? Kan de minister een schematisch overzicht geven van de te verwachten extra kosten?

Tot slot hebben de leden van de GroenLinks-fractie nog een vraag over het telproces. Ook bij de afgelopen verkiezingen voor de Tweede Kamer hebben diverse gemeenten de processen-verbaal met de uitslag per gemeente op kandidaatsniveau niet tijdig bekend gemaakt. Sommige gemeenten publiceren na het tellen van de stemmen alleen de uitslagen per partij, andere gemeenten alleen uitslagen per stembureau. Sommige gemeenten stellen wel het proces-verbaal in een digitale bijeenkomst van het hoofd stembureau vast, maar laten dan niet duidelijk het aantal stemmen op kandidaatsniveau zichtbaar zien. Juist in tijden van corona waarin kiezers niet altijd fysiek naar het gemeentehuis toe kunnen komen is het naar het oordeel van deze leden nog meer van belang dat gemeenten tijdig en op de juiste wijze (voorlopige) processen-verbaal op hun website publiceren. Deelt de minister dit? Zo ja, wat gaat zij eraan doen om ervoor te zorgen dat gemeenten dit doen zoals afgesproken?

Vragen en opmerkingen van de leden van de FvD-fractie

De Twv is op 7 november 2020 in werking getreden met het oog op de herindelingsverkiezingen in enkele gemeenten op 18 november 2020. Het betreft een tijdelijke aanvulling op en afwijking van de Kieswet. Een wijziging van de Twv is op 30 januari 2021 in werking getreden, in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezing van 17 maart 2021. De Twv zou vervallen met ingang van 1 juli 2021, maar is bij koninklijk besluit van 24 juni 2021 verlengd met zes maanden ten behoeve van de herindelingsverkiezingen in enkele gemeenten op 24 november 2021. Ten behoeve van de verkiezingen die nog onder de Twv zouden vallen is tevens op 9 oktober 2021 een tweede wijziging van de Twv in werking getreden. De Twv komt, indien deze niet wordt verlengd, te vervallen per 1 januari 2022. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft echter reeds aangegeven voornemens te zijn deze wet met zes maanden te verlengen. En dat is kwalijk, want de Twv heeft er bepaald niet aan toe bijgedragen dat het proces rond verkiezingen transparanter is geworden. Zo kan de voorzitter van het stembureau indien blijkt dat een behoorlijke afronding van de stemopneming niet langer van de leden van het stembureau gevegd kan worden (omdat zij vermoeid dreigen te worden), na overleg en in overeenstemming met de burgemeester, besluiten de stemopneming te schorsen (artikel 17e e.v.). Dit had volgens de minister te maken met de verwachte hoge opkomst bij de Tweede Kamerverkiezing van eerder dit jaar, bleek uit de antwoorden van de minister op eerder door Forum voor Democratie gestelde vragen over deze wet. Nu de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen gemiddeld 25% lager ligt dan bij Tweede Kamerverkiezing is het de vraag in hoeverre deze bepaling nog te rechtvaardigen is. Kan de minister de verlenging van deze bepalingen omtrent schorsing van de stemopneming rechtvaardigen in het licht van de vele malen lager liggende opkomst bij verkiezingen op gemeentelijk niveau? En zo ja, hoe? Overwegende dat afzonderlijke bepalingen uit de Twv eerder kunnen komen te vervallen (zie artikel 30).

Vervolgens worden stembussen verzegeld en naar een centrale tellocatie vervoerd (artikel 21 e.v.). De vraag is echter in hoeverre deze procedure waterdicht is, nu aanwezige belangstellenden en leden van het stembureau de stembussen, met daarin nog ongetelde stembiljetten, uit het oog zullen verliezen. Is met volledige zekerheid vast te stellen dat er geen risico is op fraude nu de stembussen vervoerd worden naar een andere locatie en daarmee uit

het oog van de meeste aanwezigen op een stembureau, waaronder belangstellenden, verdwijnen? Waarom worden de stemmen niet ter plekke geteld, zoals voorheen altijd het geval was, zeker gezien de te verwachten lagere opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen, waardoor het te verwachten aantal te tellen stemmen flink lager zal uitvallen dan ten tijde van de Tweede Kamerverkiezing?

Voorts biedt de Twv (na wijziging in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezing in 2021) de mogelijkheid tot vervroegd stemmen (artikel 1d e.v.). Het is echter onduidelijk waarom deze bepaling, die specifiek ten behoeve van de Tweede Kamerverkiezing in de wet is opgenomen, niet eerder is komen te vervallen nu enkel de gemeenteraadsverkiezingen voor de boeg liggen. Waarom heeft de minister deze bepalingen omtrent vervroegd stemmen niet doen laten vervallen nu deze specifiek ten behoeve van de Tweede Kamerverkiezing in de wet zijn geïntroduceerd? Welke specifieke overwegingen liggen aan deze keuze ten grondslag, nu de te verwachten opkomst veel lager is dan ten tijde van de Tweede Kamerverkiezing?

Nu de Twv voor de tweede maal zal worden verlengd, rijst de vraag in hoeverre de titel van deze wet niet misleidend is, nu een jaar nadat de wet in werking is getreden van tijdelijkheid nog amper sprake kan zijn. Kan de minister aangeven wat zij onder tijdelijkheid vat en op welk moment volgens de minister geen sprake meer is van een tijdelijke wet maar een normale wet?

Ten slotte wordt de Nederlandse bevolking door de demissionaire minister op steeds meer plaatsen gedwongen om te bewijzen dat men in goede gezondheid verkeert door de invoering van de verplichting tot het tonen van een coronatoegangsbewijs. Kan de minister in haar beantwoording van deze vraag bevestigen dat het kiesrecht nimmer en onder geen beding zal worden beperkt door invoering van het coronatoegangsbewijs voor stemgerechtigden, voordat zij een stembureau mogen betreden om hun stem uit te brengen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie

Het lid van de BBB-fractie heeft kennisgenomen van het ‘Ontwerp koninklijk besluit Verlenging Tijdelijke wet verkiezingen covid-19’.

Het lid van de BBB-fractie vindt het belangrijk dat voor de komende gemeenteraadsverkiezingen gemeenten snel duidelijkheid hebben in verband met de voorbereidingen. Ook wil dit lid dat stemmen toegankelijk is en blijft voor elke burger in Nederland. Daarom heeft zij nog meerdere vragen omtrent de verlenging van de Twv. Afgelopen jaar is namelijk gebleken dat het briefstemmen te onduidelijk was voor veel ouderen. Zij vindt dat het briefstemmen nog steeds mogelijk zou moeten zijn voor deze ouderen en andere kwetsbare doelgroepen, om zo elke burger de mogelijkheid te geven om te kunnen stemmen. Kan de minister toelichten op welke manier het briefstemmen wel toegepast kan worden, zodat dit ook duidelijk is voor de burger?

Het lid van de BBB-fractie merkt verder op dat er met het meerdaags stemmen meer mankracht en meer locaties worden gevraagd van gemeenten. Kan de minister aangeven in hoeverre dit bij de afgelopen verkiezingen tot problemen heeft geleid? En kan de minister aangeven hoe dit probleem voorkomen kan worden bij de komende gemeenteraadsverkiezingen?

II Antwoord/ Reactie van de minister